

Sensorveiledning for SPED3001/3003

Lærevansker og særskilte behov i et individ- og systemperspektiv

Denne eksamenen er knyttet til modul 3 på SPED 3001/3003, som omhandler psykososiale vansker og personlighetsutvikling.

Tid: 16. februar kl. 09:00 (6 timer). Ingen hjelpemidler tillatt

Se kursbeskrivelsene med læringsmål (som er like for begge kursene):

SPED3001: <https://www.uio.no/studier/emner/uv/isp/SPED3001/>

SPED3003: <https://www.uio.no/studier/emner/uv/isp/SPED3003/>

Generelle kriterier ved sensurering:

- Oppgaveteksten må presiseres og avgrenses
- Oppgaveteksten må besvares
- Det må redegjøres for sentrale begreper i oppgaveteksten og relevant teori.
- Teorien som belyses, bør i hovedsak være basert på pensumlitteratur, men det kan også være sentralt å trekke inn annen faglitteratur.
- Det kan være aktuelt å trekke inn egne eller andres eksempler fra praksis, men da må disse drøftes opp mot litteratur som er anvendt i besvarelsen.
- Oppgaven bør ha en logisk oppbygning og indre sammenheng.
- Teksten bør være skrevet i akademisk stil, i hele setninger og med logiske avsnitt.

Du skal besvare enten oppgave 1 eller oppgave 2. Både deloppgave a og b skal besvares under den oppgaven du velger.

Oppgave 1a.

Oppgavetekst: Redegjør for begrepet mobbing, og for konsekvenser mobbing kan ha for elever som er utsatt for dette med vekt på traumeperspektivet.

Sensorveiledning:

- Studentene bør kunne definere begrepet mobbing i samsvar med de dominerende internasjonale definisjoner som er basert på Olweus' eventuelt Roland's definisjoner. Momenter som er sentrale i definisjonen er:
  - At man begår eller er utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre
  - Gjentakelse /dvs at det skjer over tid

- At den som utsettes har vanskelig for å forsvare seg – dvs det er en ubalanse i styrkeforholdet.
- Studentene kan (men ikke nødvendig) diskutere dette opp mot andre forståelse av mobbing, f.eks. definisjonen til Lund (fra forelesning)
- Studentene kan redegjøre for forekomst, men det er ikke nødvendig og trekker ikke ned om det ikke er med. Det samme gjelder kjønns- og aldersforskjeller
- De må kunne redegjøre for at mobbing kan gi en rekke ulike konsekvenser som kan oppstå i etterkant av mobbing, med særlig vekt på traumatisk stress/PTSD symptomer.
  - Dvs. redegjøre for bredden i konsekvenser ved å nevne f.eks. internalisering, angst, depresjon, følelsesmessige problemer, selvbilde, psykosomatiske vansker, skolefaglige problemer, etc.
  - I tillegg redegjøre for PTSD symptomer, dvs a) påtrengende minner/intrusjon, b) unngåelsesatferd/avoidance, c) kroppslig/autonom aktivering
    - Studentene kan redegjøre for kognitive og nevrobiologiske mekanismer involvert i traumatisk stress, men ikke nødvendig
  - De bør imidlertid vise til studier om sammenheng mellom mobbing og PTSD symptomer (Det er feil å skrive at mobbing kan gi PTSD, det er understreket i pensum og forelesninger at det nesten ikke eksisterer studier av dette. Men det er god evidens for sammenheng mellom mobbing og PTSD sumptomer.
- Veldig gode besvarelser kan gjerne maksimere om de trekker inn:
  - Kjennetegn ved barn i risiko for å bli mobbet
  - Refleksjoner knyttet til vekselvirkninger (negative sirkler – viser man tegn på angst/depresjon/stress i etterkant av mobbing så kan man bli ytterligere utsatt for å bli mobbet etc.)

Relevant pensumlitteratur:

Idsøe, E., & Idsøe, T. (2016). Mobbing i et traumeperspektiv. I E. Bru, E.M.C. Idsøe & K. Øverland (eds.) Psykisk helse i skolen (pp. 109-124). Oslo: Universitetsforlaget. (15 sider)

Idsoe, T., Dyregrov, A., & Idsoe, E. M. (2012). Bullying and PTSD symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 901-911. (10 sider)

Oppgave 1b.

Oppgavetekst:

Diskuter hvordan lærere i skolen kan bidra for å avhjelpe eller redusere slike konsekvenser for disse elevene.

Sensorveiledning:

- Drøfting: Her har studentene mulighet til å gjøre en god diskusjon basert på stoff fra side 9 til 16 i kapitlet til Idsøe & Idsøe (2016). De vil kunne ha god frihet til å vektlegge ulike deler, f.eks.:
- Identifisering av og forståelse for symptomer som kan være til stede i klasserommet/skolen
- potensielle triggere

- hvordan unngåelse av slike kan bedre funksjonsnivået
- Hva man kan gjøre i skolen/klasserommet for å hjelpe dem som er mobbet
- En veldig god besvarelse kan også peke på hvordan et samarbeid mellom lærer og PPT/BUP der mer indikerte/selekterte tiltak inngår kan være nyttig, men dette er ikke et krav jfr oppgaveteksten
- Generelt er det viktig at studentene begrunner sine valg og bidrar med akademisk drøfting basert på pensum og selvstendig tenkning.
- Gode oppgaver evner å poengtere samspill mellom individuelle og kontekstuelle forhold, og hvordan en pedagog kan identifisere og bearbeide modifierbare miljøfaktorer for å avhjelpe situasjonen og legge godt til rette.

Relevant pensumlitteratur:

Idsøe, E., & Idsøe, T. (2016). Mobbing i et traumeperspektiv. I E. Bru, E.M.C. Idsøe & K. Øverland (eds.) Psykisk helse i skolen (pp. 109-124). Oslo: Universitetsforlaget. (15 sider)

Idsoe, T., Dyregrov, A., & Idsoe, E. M. (2012). Bullying and PTSD symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 901-911. (10 sider)

Studentene har videre hatt to forelesninger om mobbing, konsekvenser og tiltak + at de har jobbet med mobbeoppgaver i seminarundervisningen.

ma. 7. feb.   Konsekvenser for de som mobbes

on. 9. feb.   Mobbing - drivkrefter og tiltak

Oppgave 2a

Beskriv først den barndomsdebuterende- (LCP) og deretter den sendebuterende veien (AL) til normbrytende atferd.

Oppgave 2b

Diskuter hva som kan bidra til at normbrytende atferd vedvarer inn i voksen alder i de to løypene.

Sensorveiledning:

To sentrale veier til normovertredende atferd er gjennomgått i pensumlitteratur/forelesninger. Det forventes ut fra oppgaveteksten at utviklingen i de to løypene først beskrives (a) og deretter at det diskuteres hva som kan bidra til at normbrytende atferd vedvarer inn i voksen alder i de to løypene (b).

De to veiene er 1) Tidlig-startere / Barndomsdebuterende normbrytende atferd (life-course-persistent antisocial behavior; LCP, omtrent 2-5% av et årskull). Kommer til uttrykk i tidlig alder både i hjemmet og i barnehagen, og deres normovertredende atferd (Kriminalitet) fortsetter ofte inn i voksen alder (derfor LCP: life-course-persistent antisocial behavior). Tidlig-startere er de som oftest

bruker vold og er involvert i alvorlig lovbrudd i voksen alder, men er også de som selv blir ofre for vold (De "farlige" ofrene). 2) Sen-startere / ungdomsbegrenset normovertredende atferd (adolescence-limited offenders; AL): Atferdsproblemer som utvikles i ungdomsalderen og som ofte avsluttes når den er over. Denne gruppen er kjennetegnet ved relativt normal utvikling frem til de kommer i ungdomsalderen.

Tidlig utvikling av atferdsproblemer har ifølge Moffitt (2006) opprinnelse i nevropsykologiske forstyrrelser som er kombinert med ytre risikofaktorer og miljø som ikke ivaretar sårbarhet. Å referere til tvingende samspill og/eller sammenfallende risikofaktorer som prosesser som driver utviklingen av LCP vil kunne kjennetegne en sterk besvarelse. Tidligstart-mønster er karakterisert ved at de går fra mindre alvorlige til mer alvorlige symptomer, og det kan se ut til at senere atferdsvansker kommer i tillegg til tidligere atferdsvansker fremfor å erstatte dem (såkalt kumulativ kontinuitet). Videre opptrer atferdsvanskene i flere situasjoner og sprer seg fra familien til barnehagen, skolen og nærmiljøet. Disse barna har den mest negative prognosen, og risikoen for å fortsette den negative utviklingen er stor for dem som debuterer tidlig med alvorlige normovertredelser (spesielt ved aggresjon). Rus- og alkoholavhengighet, utilfredsstillende arbeidsforhold, ubetalt gjeld, hjemløshet, fyllekjøring, voldelige overfall, flere og ustabile relasjoner, forsømming av barn, misbruk av barn og psykiatriske lidelser er hyppig rapportert hos tidlig startere i voksen alder.

Aggresjonsutvikling (se Tremblay, 2000 eller forelesning 19.jan) kan med fordel trekkes inn med hensyn til tidlig starter løypen. Det kan også utviklingen av CU som regnes som en undergruppe av CD (se Waller & Hyde, 2018).

Når det gjelder senstarterne vil det kreves for å oppnå en god karakter at studenten beskriver «fellene» som kan bidra til at deres problemer blir vedvarende på tross av normal utvikling på de fleste områder frem til ungdomsalderen (beskrevet i detalj i McGee et al., 2015). Å diskutere de ulike prosessene og mekanismene som bidrar til utviklingen av «veiene» til vedvarende normbrytende atferd vil være sentralt i besvarelsen.

Det er viktig at studentene begrunner sine valg og bidrar med akademisk drøfting basert på pensum og selvstendig tenkning. Gode oppgaver evner å poengtere samspill mellom individuelle og kontekstuelle forhold.

Relevant pensumlitteratur:

Andershed, H., Andershed, A. K., & Wallin Weihe, H. J. (2007). Normbrytende atferd hos barn: Hva sier forskningen? Gyldendal akademisk.

Bjørnebekk, R. & Bjørnebekk, G. (2009). Alvorlige atferdsproblemer og antisosialitet. Barn. Oslo: Universitetsforlaget. 20s

Dishion, T. J., & Patterson, G. R. (2015). The development and ecology of antisocial behavior in children and adolescents. *Developmental psychopathology: Volume three: Risk, disorder, and adaptation*, 503-541. 38s.

McGee, T. R., Hayatbakhsh, M. R., Bor, W., Aird, R. L., Dean, A. J., & Najman, J. M. (2015). The impact of snares on the continuity of adolescent-onset antisocial behaviour: A test of Moffitt's developmental taxonomy. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 48(3), 345-366. 21s.

Moffitt, T. E. (2006). Life-course-persistent versus adolescence-limited antisocial behavior. U: D. Cicchetti i DJ Cohen (Ur.), *Developmental psychopathology: Risk, disorder and adaptation* (str. 570–598). 28s.

Moffitt, T. E. (2018). Male antisocial behaviour in adolescence and beyond. *Nature human behaviour*, Volum 2. 177-186. 9s.

Ogden, T. (2015): Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge. Kap.3, 4, 5 og 7. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Patterson, G. R., DeBaryshe, B. D., & Ramsey, E. (2017). A developmental perspective on antisocial behavior. In *Developmental and Life-course Criminological Theories* (pp. 29-35). Routledge. 6s.

Tremblay, R. E. (2000). The development of aggressive behaviour during childhood: What have we learned in the past century? *International journal of behavioral development*, 24(2), 129-141

Waller, R., & Hyde, L. W. (2018). Callous-unemotional behaviors in early childhood: the development of empathy and prosociality gone awry. *Current Opinion in Psychology*, 20, 11-16.

Relevante forelesninger:

ma. 17. jan. Tidlig startere: Risiko og motstandsfaktorer i småbarnsalder

on. 19. jan. Aggresjonsutviklingen

on. 26. jan. Sen debutanter: Risiko og motstandsfaktorer i ungdomsalder